

ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ ΣΕ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Κωνσταντίνα Σκλάβου*

Πρόλογος

Οι αυξημένοι αριθμοί προσφύγων και μεταναστών αποτελούν σήμερα πραγματικότητα για όλη την Ευρώπη. Χώρες όπως η δική μας, η οποία θεωρούσε τον εαυτό της πολιτισμικά ομοιογενή, έρχονται αντιμέτωπες με άγνωστους μέχρι σήμερα λαούς και πολιτισμούς.

Για να επιτευχθεί μια αρμονική συμβίωση η μόνη λύση είναι η σωστή υποδοχή των ανθρώπων αυτών, η γνώση καθώς και η αντιμετώπιση των ιδιαίτερων προβλημάτων που έχουν.

Το Ανοικτό Πολυϊατρείο των Γιατρών του Κόσμου είναι μια υπηρεσία πρωτοβάθμιας περίθαλψης, όπου εξυπηρετούνται καθημερινά πολλές περιπτώσεις αλλοδαπών. Η Κοινωνική Υπηρεσία που στεγάζεται στο χώρο του Πολυϊατρείου έχει εξυπηρετήσει 182 γυναίκες στα τρία χρόνια λειτουργίας της. Στο διάστημα αυτό ανιχνεύθηκαν 22 περιστατικά κακοποιημένων γυναικών προσφύγων και μεταναστριών, πράγμα που οδήγησε στη διεξαγωγή πιλοτικής έρευνας για την πιστοποίηση του φαινομένου.

Η πρώτη συλλογή στοιχείων πραγματοποιήθηκε από τον Οκτώβριο του 2000 έως και τον Απρίλιο του 2001 και σε δεύτερη φάση τα στοιχεία εμπλουτίστηκαν με περιστατικά που εξυπηρετήθηκαν από τον Μάιο του 2001 έως τον Φεβρουάριο του 2002.

Αρχικά αναφέρθηκαν 14 περιστατικά κακοποίησης τα οποία αυξήθηκαν σε 22 το δεύτερο έτος (12% επί του συνολικού πληθυσμού των εξυπηρετηθέντων περιστατικών). Δηλαδή σημειώθηκε αύξηση των κρουσμάτων βίας κατά 5% (8 νέα περιστατικά).

Παρουσίαση πιλοτικής έρευνας

Ο σκοπός της έρευνας αυτής είναι η εξαγωγή συμπερασμάτων για την ενδοοικογενειακή βία σε πληθυσμούς αλλοδαπών. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν οι 22 αλλοδαπές γυναίκες που επισκέφθηκαν την Κοινωνική Υπηρεσία και επιλέχθηκε από τα υπάρχοντα κοινωνικά ιστορικά με κριτήριο ποιες γυναίκες είχαν υποστεί κακοποίηση τουλάχιστον μια φορά στη ζωή τους. Το μέσο συλλογής των δεδομένων ήταν το κοινωνικό ιστορικό που συμπληρώνεται από τους κοινωνικούς λειτουργούς κατά τη διάρκεια της συνέντευξης με τις γυναίκες.

Πρόκειται για ένα αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο που περιλαμβάνει ερωτήσεις σχετικά με:

---

* Κοινωνική Λειτουργός, Υπεύθυνη της Κοινωνικής Υπηρεσίας των Γιατρών του Κόσμου.

- Τη χώρα προέλευσης της γυναίκας
- Την ηλικία της
- Το νομικό καθεστώς της
- Τη διάρκεια παραμονής στην Ελλάδα
- Την εκπαίδευση και την τωρινή εργασία της
- Τα τυχόν προβλήματα υγείας που αντιμετωπίζει
- Το πρώτο αίτημα της γυναίκας και την εκάστοτε παραπομπή

Για τα θύματα βίας συμπεριλαμβάνονται και πιο εξειδικευμένες ερωτήσεις που αφορούν:

- Το είδος της κακοποίησης
- Το πρόσωπο που άσκησε τη βία
- Την εθνικότητα του βίαιου συντρόφου
- Τη συχνότητα εμφάνισης βίαιων επεισοδίων
- Τις υπηρεσίες που έχει επισκεφθεί το θύμα πριν να έρθει στο Ανοικτό Πολυϊατρείο

Οι περιπτώσεις των κακοποιημένων γυναικών φθάνουν στην Κοινωνική Υπηρεσία μετά από παραπομπές των γιατρών του Πολυϊατρείου, άλλων υπηρεσιών, από μαρτυρίες φίλων ή συγγενών του θύματος ή πιο σπάνια από το ίδιο το θύμα.

Ας δούμε αναλυτικά τα στοιχεία που προκύπτουν από την επεξεργασία των κοινωνικών ιστορικών.

Η πρώτη ερώτηση αφορά τη χώρα καταγωγής των γυναικών. Το 27%, που είναι και το μεγαλύτερο ποσοστό, προέρχεται από την Αλβανία. Το 18% από την Ουκρανία, το 13,6% από τη Βουλγαρία και το Ιράκ και ένα 4,5% από τη Μολδαβία, το Πακιστάν, την Ιρλανδία, τη Ζιμπάμπουε, την Αιθιοπία και το Ιράν.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι.

ΧΩΡΑ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
ΑΛΒΑΝΙΑ	6	27,2
ΟΥΚΡΑΝΙΑ	4	18,1
ΙΡΑΚ	3	13,6
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	3	13,6
ΠΑΚΙΣΤΑΝ	1	4,5
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	1	4,5
ΖΙΜΠΑΜΠΟΥΕ	1	4,5
ΑΙΘΙΟΠΙΑ	1	4,5
ΜΟΛΔΑΒΙΑ	1	4,5
ΙΡΑΝ	1	4,5

Η δεύτερη ερώτηση αφορά τη **διάρκεια παραμονής** των αλλοδαπών γυναικών στην Ελλάδα. Το 50% βρίσκεται στη χώρα μας 1 - 3 έτη, ενώ το 13,6% λιγότερο από ένα χρόνο και το ίδιο ποσοστό από 4 - 5 έτη. Το 22,7% ανέφερε παραμονή στην Ελλάδα πάνω από πέντε χρόνια.

ΠΙΝΑΚΑΣ II.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΕΝΑ ΕΤΟΣ	3	13,6
1+ - 3 ΕΤΗ	11	50,0
4 - 5 ΕΤΗ	3	13,6
ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΠΕΝΤΕ ΕΤΗ	5	22,7

Σχετικά με τις **ηλικίες των γυναικών** που ανέφεραν κακοποίηση έχουμε τα εξής στοιχεία. Το 32% είναι ηλικίας 41 - 50 ετών και το 31% ηλικίας 31 - 40. Το 23% ανέφερε κακοποίηση σε ηλικία 21 - 30 ετών, το 9% από 13 - 20 ετών και τέλος το 5% είναι γυναίκες 51 ετών και άνω.

ΠΙΝΑΚΑΣ III.

ΗΛΙΚΙΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
13 - 20 ΕΤΩΝ	2	9
21 - 30 ΕΤΩΝ	5	23
31 - 40 ΕΤΩΝ	7	31
41 - 50 ΕΤΩΝ	7	32
51 ΚΑΙ ΑΝΩ	1	5

Στην ερώτηση σχετικά με το **νομικό καθεστώς** βάσει του οποίου οι γυναίκες χαρακτηρίζονται πρόσφυγες ή μετανάστριες, το 9% έχει κάνει αίτηση ασύλου, το 18% είναι κάτοχοι προσωρινής άδειας παραμονής, το 5% έχει διαβατήριο, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό (68%) των γυναικών βρίσκεται στην Ελλάδα χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα.

ΠΙΝΑΚΑΣ IV.

ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
ΑΙΤΗΣΗ ΑΣΥΛΟΥ	2	9
ΑΔΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ	4	18
ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΟ	1	5
ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ	15	68

Μεγάλο ποσοστό του δείγματος της τάξεως του 33% αναφέρει ότι έχει στοιχειώδη **εκπαίδευση** διάρκειας 1 - 6 ετών και ένα επίσης 33% έχει εκπαίδευση από 7 - 12 έτη. Το 24% έχει πανεπιστημιακή εκπαίδευση και το 5% είναι απόφοιτες τεχνικών σχολών. Το 5% του δείγματος δηλώνουν αναλφάβητες.

ΠΙΝΑΚΑΣ V.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
1 - 6 ΕΤΗ	7	33
7 - 12 ΕΤΗ	7	33
ΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ	1	5
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	5	24
ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ	1	5

Το 59% των κακοποιημένων γυναικών είναι εργαζόμενες, ενώ το 40,9% δήλωσαν άνεργες.

ΠΙΝΑΚΑΣ VI.

ΕΡΓΑΣΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΕΣ	9	40,90
ΑΝΕΡΓΕΣ	13	59,09

ΠΙΝΑΚΑΣ VII.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΕΣ	9	40,9
ΑΓΑΜΕΣ	5	22,7
ΧΗΡΕΣ	2	9,1
ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΕΣ	6	27,2

Στον πίνακα VII έχουμε μια εικόνα σχετικά με την **οικογενειακή κατάσταση** των κακοποιημένων γυναικών. Το 40,9% των κακοποιημένων αλλοδαπών είναι παντρεμένες και το 22,7% άγαμες. Το 27,2% είναι διαζευγμένες και το 9,1% σε κατάσταση χηρείας. Η συντριπτική πλειονότητα, το 86,3% των γυναικών έχει παιδιά, όπως φαίνεται στον επόμενο πίνακα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΧ.

ΥΠΑΡΞΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
ΕΧΟΥΝ ΠΑΙΔΙΑ	19	86,3
ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΠΑΙΔΙΑ	3	13,6

Αναφορικά με το **πρώτο αίτημα** το 41% των γυναικών ανέφερε προβλήματα υγείας και το 23% ζήτησε νομική στήριξη. Το 18% ζήτησε συμβουλευτική για θέματα κακοποίησης και το 23% κάποια άλλη παροχή (ρούχα, τρόφιμα, κ.ά.).

ΠΙΝΑΚΑΣ X.

ΠΡΩΤΟ ΑΙΤΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΥΓΕΙΑΣ	9	41
ΝΟΜΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	4	23
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ	4	18
ΑΛΛΟ	5	23

Οι **παραπομπές** που γίνονται από την Κοινωνική Υπηρεσία στο μεγαλύτερο μέρος τους (67%) σχετίζονται με την κάλυψη ιατρικών αιτημάτων, δηλαδή αφορούν παραπομπές σε Νοσοκομεία. Το 23% παραπέμφθηκε σε άλλες αρμόδιες οργανώσεις για θέματα κακοποίησης και το 10% σε Πρεσβείες ή στην Αστυνομία.

ΠΙΝΑΚΑΣ XI.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ	15	67
ΠΡΕΣΒΕΙΕΣ	1	5
ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ	1	5
ΑΛΛΕΣ ΑΡΜΟΔΙΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	5	23

Στη συνέχεια παρατίθενται οι απαντήσεις σε κάποιες εξειδικευμένες ερωτήσεις.

Σχετικά με το **είδος της κακοποίησης** το μεγαλύτερο ποσοστό (49%) αναφέρει ότι υπέστη σωματική, σεξουαλική και λεκτική κακοποίηση ταυτόχρονα. Το δεύτερο μεγάλο ποσοστό, το 23%, κάνει λόγο για σωματική κακοποίηση και από ένα 14% για σεξουαλική ή λεκτική βία.

ΠΙΝΑΚΑΣ XII.

ΕΙΔΟΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ	3	14
ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ	5	23
ΛΕΚΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ	3	14
ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ	11	49

Σχετικά με άλλες υπηρεσίες που έχουν επισκεφθεί τα θύματα βίας πριν φθάσουν στο Ανοικτό Πολυιατρείο το μεγαλύτερο ποσοστό δήλωσε ότι δεν έχει πάει σε κανέναν άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα. Τα λοιπά ποσοστά της τάξεως του 9% έχουν επισκεφθεί κάποιο Νοσοκομείο, το

Ιατρικό Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων ή το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ XIII.

ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΕΠΙΣΚΕΦΘΕΙ ΤΟ ΘΥΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ	2	9
Ι.Κ.Α.Θ.Β.	2	9
Κ.Ε.Θ.Ι.	2	9
ΚΑΜΙΑ	16	73

Ι.Κ.Α.Θ.Β.: Ιατρικό Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων

Κ.Ε.Θ.Ι.: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας

Τέλος από τους πίνακες που ακολουθούν προκύπτει ότι το 63,6% των γυναικών ενοχοποιεί το σύζυγο για τη βία που έχει υποστεί, το 31,8% αναφέρεται σε συγγενικό ή οικείο πρόσωπο και το 4,5% δεν γνώριζε τίποτα για το βίαιο σύντροφο. Το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών αναφέρει ότι υπέστη κακοποίηση από αλλοδαπό, το 18% από Έλληνα, ενώ το 5% δεν γνώριζε την εθνικότητα του θύτη.

ΠΙΝΑΚΑΣ XIV.

ΠΡΟΣΩΠΟ ΠΟΥ ΑΣΚΕΙ ΤΗ ΒΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
ΣΥΖΥΓΟΣ	14	63,6
ΣΥΓΓΕΝΗΣ Ή ΟΙΚΕΙΟ ΠΡΟΣΩΠΟ	7	31,8
ΑΓΝΩΣΤΟΣ	1	4,5

ΠΙΝΑΚΑΣ XV.

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ ΘΥΤΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	%
ΕΛΛΗΝΑΣ	4	18
ΑΛΛΟΔΑΠΟΣ	17	77
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ	1	5

Συμπεράσματα

Η έρευνα για θέματα κακοποίησης αλλοδαπών γυναικών, που διεξήχθη στο Ανοικτό Πολυϊατρείο, μας οδηγεί στα εξής συμπεράσματα:

- Τα περιστατικά βίας στους πληθυσμούς των αλλοδαπών δεν γίνονται γνωστά λόγω νομικών, οικονομικών, ηθικών, κοινωνικών και άλλου είδους προβλημάτων. Αυτό πιστοποιείται και από τη μέχρι τώρα εμπειρία μας.
- Το μεγαλύτερο μέρος των γυναικών που ανέφεραν κακοποίηση ανήκει στην ομάδα των μεταναστριών. Δηλαδή πρόκειται για γυναίκες οι οποίες φθάνουν στην Ελλάδα με σκοπό την εύρεση εργασίας. Στις γυναίκες πρόσφυγες το δηλωθέν ποσοστό κακοποίησης δεν είναι μεγάλο. Ωστόσο υπάρχουν πολιτισμικές ιδιαιτερότητες όσον αφορά τον τρόπο ανατροφής τους, που τις διδάσκει να αποδέχονται ένα βίαιο πρότυπο ανδρικής συμπεριφοράς. Μαθαίνουν να υποτάσσονται στην άσκηση βίας και τη θεωρούν μέσο σωφρονισμού (Levinson, 1989).
- Το διάστημα του ενός ή και των τριών ετών παραμονής στην Ελλάδα είναι πολύ λίγο προκειμένου να ολοκληρωθούν οι νομιμοποιητικές διαδικασίες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η γυναίκα να είναι δέσμια του βίαιου συντρόφου. Πολλές φορές μάλιστα εκβιάζεται από αυτόν ότι θα ειδοποιήσει την Αστυνομία εάν η γυναίκα τολμήσει να καταγγείλει το γεγονός της κακοποίησης.
- Μέχρι πρόσφατα στην Ελλάδα δεν υπήρχε νομικό πλαίσιο το οποίο να καλύπτει τους μετανάστες. Αυτό λειτουργούσε ως επιπλέον επιβαρυντικός παράγοντας για τα θύματα βίας, αφού οι γυναίκες καθίστανται ανήμπορες να αντιδράσουν και να αναζητήσουν τα νόμιμα μέσα για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους.
- Η εργασία δε λυτρώνει τις γυναίκες από την τραγωδία που ζουν γιατί μπορεί να βιώνουν την κακοποίηση από τον εργοδότη ή από τους πελάτες. Εκεί γεννάται και το δίλημμα. Να καταγγείλει η γυναίκα το γεγονός και να κινδυνεύσει με απόλυση ή να σιωπήσει και να υποστεί τις συνέπειες;
- Η ενδοοικογενειακή βία από ομοεθνείς άνδρες αφορά κυρίως τις γυναίκες πρόσφυγες. Η κακοποίηση είναι σωματική, σεξουαλική ή / και ψυχολογική. Η βία μπορεί να προέρχεται από το οικογενειακό, το φιλικό ή το συγγενικό περιβάλλον και έχει μόνιμο ή παροδικό χαρακτήρα, ανάλογα με την περίπτωση. Οι μετανάστριες συνήθως έρχονται μόνες στην Ελλάδα.
- Εάν το ζευγάρι έχει τα παιδιά του στην Ελλάδα είναι πολύ πιθανό να είναι και αυτά θύματα κακοποίησης.
- Οι γυναίκες δύσκολα μιλούν για τη βία στην οποία υπόκεινται. Πολύ περισσότερο οι αλλοδαπές. Το θύμα καταγγέλλει το γεγονός μετά τη δεύτερη ή τρίτη συνάντηση με τον κοινωνικό λειτουργό, αφού έχει αισθανθεί ασφάλεια και εμπιστοσύνη.
- Η κακοποίηση που ανέφεραν οι αλλοδαπές γυναίκες ηλικίας 31-40 ετών αφορά παλαιότερους χρόνους.
- Οι γυναίκες πρόσφυγες δεν έχουν υψηλή μόρφωση, γεγονός που τις καθιστά πιο ευάλωτες στην κακοποίηση.

- Όμως και γυναίκες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο πέφτουν θύματα κακοποίησης.
- Δεν πρέπει να αγνοούμε τους ενδοατομικούς παράγοντες. Όσο και αν φαίνεται περίεργο, οι σχέσεις της κακοποιημένης γυναίκας ορίζονται και από την ανάγκη φροντίδας από κάποιον ή το φόβο εγκατάλειψης (Sue, Derald, 1999).
- Η ενδοοικογενειακή βία ανάμεσα σε Έλληνες και αλλοδαπές γυναίκες μπορεί να οφείλεται στις πιέσεις της γυναίκας να καταλήξει η σχέση σε γάμο (πράγμα που συνεπάγεται τη νόμιμη παραμονή της στη χώρα) ή σε μια διαστική γνωριμία που φθάνει στο γάμο, συχνά υπό την απειλή μιας εγκυμοσύνης. Το αποτέλεσμα είναι και στις δύο περιπτώσεις το ίδιο. Ο άνδρας προσπαθεί να απαλλαγεί από τη σύντροφό του χρησιμοποιώντας κάθε μέσο.

Τα παραπάνω δεδομένα πιστοποιούν τα φαινόμενα κακοποίησης στο δείγμα που εξετάστηκε. Το γεγονός αυτό σημαίνει πολλά για τους επαγγελματίες υγείας - πρόνοιας, οι οποίοι καλούνται να ανταπεξέλθουν σε μια νέα πραγματικότητα. Η εργασία με τις κακοποιημένες γυναίκες είναι ένα πολύ δύσκολο κομμάτι για αυτούς διότι απαιτεί ειδική εκπαίδευση, ευαισθητοποίηση, διαθεσιμότητα και τέλος αποστασιοποίηση από τους κοινωνικούς ρόλους. Ακόμη πιο δύσκολη γίνεται όταν αφορά αλλοδαπές γυναίκες, οι οποίες αντιμετωπίζουν επιπλέον προβλήματα επιβίωσης, προσαρμογής και ένταξης στην ελληνική κοινωνία.

Βιβλιογραφία

- Derald W.S. - Sue D. (1999): *Counseling the Culturally Different, Theory and Practice*, Third Edition, Wiley & sons.
- Levinson D., (1989): «Family Violence in Cross - Cultural Perspective», *Frontiers of Anthropology*, Sage.
- Walker L. (1989): *Η κακοποιημένη γυναίκα*, Ελληνικά Γράμματα.